

The illustration depicts a man in a dark brown coat and hat riding a large brown eagle. The eagle is in flight, with its wings spread wide. Below the eagle, a fire burns brightly in a stone structure, with smoke rising into the air. In the foreground, several white lambs are grazing on a green hillside. The background shows a landscape with rolling hills and a small cluster of trees. The sky is a mix of yellow and blue, with several yellow stars scattered throughout. A single white bird is flying in the upper right corner.

ПТАХА ЩАСТЯ

КАЗАХСЬКІ
НАРОДНІ
КАЗКИ

Шкільна бібліотека української та світової літератури

Folk art (Folklore)

**Казки добрих сусідів. Птаха
щастя. Казахські народні казки**

«ОМІКО»

УДК 398.2(574)

Folk art (Folklore)

Казки добрих сусідів. Птаха щастя. Казахські народні казки / Folk art (Folklore) — «ОМІКО», — (Шкільна бібліотека української та світової літератури)

Про батира Борана та мудру дівчину, про золотий ніж та про щастя Кадира, про джигіта й багача та про Ермагамбета, про пораду голубів та про те, як барани вовків налякали, йдеться у книжці «Птаха щастя», куди увійшли найпопулярніші казахські народні казки («Караглиш», «Жезтирнакі, Пері і Мамай», «Бай і пастух» та ін.). Більшість казок українською друкується вперше. Книжка розрахована на широке коло юних читачів.

УДК 398.2(574)

© Folk art (Folklore)

© ОМІКО

Содержание

Птаха щастя	6
Батир Боран	9
Донька візира	12
Золотий ніж	14
Кінець ознакомительного фрагмента.	16

Казки добрих сусідів. Птаха щастя. Казахські народні казки

- © О. Р. Герман, переклад українською, упорядкування, 2019
- © Я. А. Кісельова, ілюстрації, 2019
- © Є. В. Вдовиченко, художнє оформлення, 2019
- © Видавництво «Фоліо», марка серії, 2010

Птаха щастя

Був час, коли одні люди ходили в дорогому одязі, а інші носили короткі драні кожухи. Жив тоді під небом дуже скупий бай Келден. Багато різної худоби було у жадібного бая, доглядали за ними пастухи і раби. І був серед пастухів Казангап – зовсім ще хлопчисько. Пас він байських ягнят. Не було в Казангапа ні батька, ні матері, він увесь час був з ягнятами – вдень на пасовищі, вночі спав разом з ними в загоні. В одну з ночей наснився Казангапу дивний сон, нібито світить над його головою сонце, внизу сяє місяць, а біля ніг б'ються двоє ягнят, ось-ось розіб'ють собі лоби. Злякався пастух: не приведи Аллах, повбивають ягнята одне одного, бай не погладить по голівці, вижене бідного сироту. Кинувся він до ягнят з криком, щоб розігнати їх, і прокинувся. Дивиться: тихо навколо, ягнята мирно сплять. До самого ранку пастух не зімкнув очей. Все думав до чого б цей сон, а ранком розповів про сон байському сину Асаубаю – своєму однолітку.

Асаубай з цікавістю вислухав пастуха і попросив продати йому сон. Хай хлопчина навзаєм візьме скільки хоче худоби з батькових кошар.

Розгубився Казангап, не міг зрозуміти, чи серйозно говорить Асаубай, чи жартує. Побігав хлопець дати відповідь через три дні і погнав ягнят на пасовисько. Цілий день думав: «Сон мій гарний: не купував би Асаубай поганий сон. Старі люди кажуть, що сон інколи збувається. А якщо я захочу продати сон, Асаубай обдурить мене – нічого не заплатить та ще й посміється. А не продам – поб'є й вижене. Погано і так і так. Степ широкий – піду куди очі дивляться».

І Казангап пішов.

Багато днів змінювалось ночами, йшов Казангап все далі й далі від рідних місць. Ночував, де підстерігала ніч, а на світанку – далі. В один з вечорів зупинився він біля великих тополь, що стояли в степу. Зладнав собі постіль, перекусив чим бог послав, ліг і відразу міцно заснув. Хай спить, не будемо його турбувати, а наша розповідь буде про інше.

Цією територією, де стояли тополі, володів хан Таусагір. Суворий бул хан Таусагір, але справедливий. Далеко за межами його ханства знали Таусагіра як чесного і розумного чоловіка і йшли до нього за порадами.

Хан мав двох доньок-красунь, Гуляйім і Гулмахіру. Дівчата були дуже розумні, Гулмахіра до того ж була чаклункою – вона знала мову джинів і пері. Сестри жили дружно, любили одна одну. Коли вони підросли, поклялись ніколи не розлучатися.

Прийшов час видавати доньок заміж, і хан знайшов їм наречених – синів багатих і відомих батьків. Батьки домовились зіграти весілля в один день.

Засумували дівчата – не подобались їм наречені. І розлучатись вони не хотіли. Думали, думали, як їм буде краще, і придумали вийти заміж за одного джигіта. Був такий джигіт у степу, бідний пастух бая, але гарний собою. Звали його Сагіт.

Послали сестри вірного слугу за джигітом, і коли він приїхав, розповіли йому про своє бажання вийти за нього заміж. Розгубився юнак і зрадів одночасно. Запитав, що йому потрібно робити. Розумна Гулмахіра запропонувала: хай Гуляйім з Сагітом втікають, знайдуть прихисток, а потім до них приєднається й вона, Гулмахіра. Порада Гулмахіри сподобалась, і Гуляйім вирішила втікати цієї ж ночі. Вона домовилась із Сагітом зустрітися опівночі в степу – біля тополь.

Ніч була темною-претемною. Сагіт пішов на призначене місце, але заблукав.

Опівночі Гуляйім приїхала до тополь і бачить – спить джигіт (пам'ятаєте, там ніч змусила заночувати Казангапа). Дівчина розбудила його, думаючи, що то Сагіт, звеліла сісти на коня і вони поїхали.

На світанку Гуляйім здивувалась, побачивши поряд із собою невідомого джигіта, брудного, одягненого в лахміття. Юнак також здивовано дивився на неї. Дівчина від досади трохи

не заплакала: як негарно з нею обійшлася доля! Але вороття не було, як буде так і буде. І дівчина вирішила поєднати своє життя з цим чоловіком – мабуть, сам Аллах послав їй його.

Джигіт бул молодий, ставний, гарний обличчям, а очі горіли вогнем. Сподобався він Гуляйім. Дівчина розповіла про себе, Казангап, так звали хлопця, теж розповів про своє горе. Сподобались вони одне одному. Гуляйім дала юнакові одяг, який принесла для Сагіта, наказала йому помитися в річці і перевдягнутись.

Обрали вони місце на березі річки, зробили балаган і стали жити. Гуляйім наказала Казангапу говорити всім стороннім, що вони брат і сестра. Казангап ходив на полювання, ловив рибу. Гуляйім допомагала йому.

Одного разу на балаган наїхали мисливці. Це був головний візир місцевого хана, Касен, зі своїми друзями. Дуже сподобалася ханському візирю Гуляйім, і він намислив недобре. Повернувшись додому, Касен розповів ханові про дівчину небаченої вроди.

– Вона єдина варта бути вашою дружиною, – лестив хитрий візир кволому, немічному ханові.

А в самого засіла в голові думка, будь-що зробити Гуляйім своєю дружиною. Доручив помічникам доставити дівчину в палац. А сам покликав Казангапа та й каже йому:

– Наш хан тяжко хворий. Допомогти йому можуть тільки «білі ліки Сулеймена». Знайди ці ліки, інакше позбудешся голови.

Убитий горем Казангап повернувся додому. Занепокоєно зустріла його дружина.

– Чим ти стривожений, коханий? Ніколи ще не бачила я тебе таким.

Розповів Казангап про доручення візира.

– Це не варто уваги, – заспокоїла Гуляйім чоловіка. – Завтра йди до головного візира й попроси в нього скакуна з табуна хана. Скакуна буду вибирати я. Хай візир накаже прогнати повз мене всіх коней вервечкою, по одному.

На ранок пастухи, за наказом Касена, прогнали перед Гуляйім і Казангапом всі табуни. Вже багато сотень коней пройшло перед очима молодих людей. І ось, нарешті, Казангапу сподобався вороний кінь.

Проте Гуляйім порадила взяти сірого коня.

Полетить, як вихор, швидконогий жорга,
Стукають по такиру підкови.
Кожного з ним переможеш лихого,
Бо кінь – то є крила джигіта.

Послухав Казангап розумну дружину, осідлав сірого коня. Зібрала Гуляйім чоловіка в далеку дорогу, на прощання дала листа.

– Їдь у володіння мого батька хана Таусагора, – сказала вона. – Листа передаси моїй сестрі Гулмахірі. Вона допоможе знайти «білі ліки». Тобі важко буде пробратися до палацу. По обидва боки від воріт височать гори, вони постійно то сходяться, то розходяться. Слідкуй, коли гори розсунуться і ворота відкриються, швидко проїжджай, інакше будеш роздавлений разом з конем.

Поїхав Казангап. Довго їхав чи коротко, нарешті добрався до володінь хана Таусагора, успішно проїхав через ворота і віддав листа Гулмахірі.

Зраділа Гулмахіра звістці від сестри, тепло прийняла джигіта, заховала його від очей суворого батька. Взяла дівчина свою чарівну хустку, махнула нею – відразу навколо неї зібрались джини і пері.

Звеліла їм дівчина роздобути «білі ліки Сулеймена».

Наступного дня Казангап з «білими ліками» вирушив додому. Приїхав джигіт, але ханові Асаухану вже не потрібні були ліки, Аллах взяв його на небеса.

Помер хан, і люди вирішили вибрати собі нового хана. Випустили вони, за звичаєм, із клітки «птахи щастя». Ханом повинен стати той, на чий будинок сяде птаха. Птаха полетіла у бік від міста і всілась на балаган Казангапа і Гуляйім. Розгнівався Касен і наказав випустити пташу ще раз. Повторилось те саме. Випустили пташу втретє. Знову птаха сіла на балаган Казангапа. Однак не довелося Казангапу керувати народом. Касен оголосив, що птаха помилилась і сіла не на той будинок.

Зовсім не стало життя Казангапу: його постійно переслідував Касен. Гуляйім боялася за життя чоловіка і послала його з листом до батька. Скоро прибув з військом Таусагор і влаштував суд. Велів у призначений час випустити «пташу щастя». Птаха вчетверте сіла на балаган Казангапа.

Зарізали за звичаєм білого верблюда, посадили Казангапа на білу кошму і оголосили його ханом.

Гулмахіра, яка приїхала з батьком, разом з Гуляйім розповіли батькові все від початку до кінця і слізно просили не розлучати їх. Таусагор погодився і влаштував велике весільне свято.

Люди не пам'ятали хана, справедливішого від Казангапа. Він всіляко прагнув полегшити життя народу і через те користувався повагою і любов'ю.

Пройшов час, і дружини в один день подарували Казангапу синів.

Якось втомлений Казангап ліг раніше спати. Малюки-сини гралися біля батькового ліжка в асікі. В обох було по литому із золота асіку-битку. Тільки хан задрімав, як раптом щось гупнуло. Розплющив Казангап очі й бачить: в голові сидить одна дружина, біля ніг – друга. Діти граються в асікі. І Казангап згадав свій давній сон, як над його головою сяяло сонце, біля ніг світив місяць, а двоє ягнят бились лобами. Щасливий хан розсміявся і розповів дружинам про причину сміху. Жінки розповіли про себе і Сагіта.

Наступного року Казангап на прохання дружин розшукав Сагіта – він батрачив у одного бая – і зробив його своїм головним візиром. Сагіт виявився на диво розумним джигітом і добре допомагав ханові. Скоро він одружився з гарною дівчиною. Обидві сім'ї жили дружно до самої смерті.

* * *

Батир Боран

За давніх часів жив батир Боран. Був у нього друг Каскарау, з яким він посварився. У Каскарау була наречена з роду Ногай. Якось ногайці відкочували в інше місце й забрали з собою дівчину. Каскарау не поїхав за нею, а зібрав своїх людей і запитав у них: як йому бути? Місце, куди перекочували ногайці, було дуже далеко. Вони перейшли через море. А море було дуже широке. Об'їхати його можна лише за три місяці. Але був і інший шлях. Можна за п'ятнадцять днів перейти з одного берега на інший. Проте короткий шлях небезпечний. Він заріс очеретом. А в ньому водились страшні звірі: ведмеді, тигри, вовки і різні чудовиська.

Думав Каскарау поїхати слідом за нареченою, однак люди сказали йому:

– Про що ти говориш, Каскарау? Наші предки казали: «Хоч тисячу разів каркне ворон, не прийде рік, а гусак крикне один раз – і рік з'явиться». Що з того, що ми зібрались? Зарадити тобі ми нічим не можемо. Навіщо ти посварився з Бораном? Хто тебе захистить, якщо нападуть вороги? Сам ти не зможеш вистояти проти них. Припини ворогувати з батиром. Така наша порада! Ми змусимо тебе схилитися перед ним!

І вони принесли в дар Борану дорогою килим і чорного верблюда – нара. Привели до Борана Каскарау.

– Ми привели до тебе твого друга, – сказали люди, звертаючись до Борана. – Ми змусили його схилитися перед тобою, сказавши йому: «Не рахуй роки, а поважай людей». В народі кажуть: «Честь роду – честь батира». Хіба не бачиш, що заплямована честь нашого роду. Ногаї забрали силою нашу наречену. От ми й прийшли про це сказати тобі.

– Я здогадався, що ви зібрались тут недарма, – сказав Боран. – Але я в скрутному становищі. Не ногайців я боюсь! Не личить батирові про це говорити. Шлях туди далекий і складний. Не можна їхати в об'їзд. Треба йти від одного берега до другого. Але ми знаємо, що дорога йде через очерети. А там багато диких звірів.

Люди боялися, але вони сказали:

– Боране! Якщо тобі не страшно відстань, то ми поїдемо з тобою. Ми будемо супроводжувати тебе.

– Ні! – сказав Боран. – Я не хочу, щоб говорили: «Боран злякався тяжкого переходу і поїхав в об'їзд моря». Краще померти, ніж чути це. Я поїду важчою дорогою, і багато людей мені не потрібно. Дайте мені десять джигітів, які вміють готувати обіди, та ще двадцять кращих коней з табуна. А в мене є свій кінь, своя зброя. Щоб не відкладати, ми вирушимо післязавтра. Ви повинні в день нашого від'їзду зібрати всіх людей і влаштувати той.

Як сказав Боран, так і зробили.

Боран вирушив у дорогу. Джигіти почергово готували йому гарячу їжу. Так вони й пересувались. Та ось вїхали в густий очерет. Тут було не до сну. Звірі то з'являлись, то зникали. Раптом з хащі вийшов страшний ведмідь і заревів. Джигіти Борана, які не бачили подібного звіра, попадали з коней. Проте Боран не злякався і голосно закричав. Ведмідь зник. Боран підняв своїх джигітів і сказав:

– Що з вами? Звір страшний? А якщо він знову вискочить і зареве, знову будете падати з коней? Чи не так?

Тут знову вискочив ведмідь і заревів ще голосніше. Боран різко направився до нього і голосно закричав. Ведмідь знову зник в хащах. Але цього разу джигіти не падали з коней. Вони міцно тримались за гриви.

– Бачите, який він страшний, – сказав Боран. – Декілька днів ми їхали спокійно, а це – на тобі! Мабуть, він кинеється втретє. Тоді я піду на нього. Сама смерть привела його до мене. Прошу вас, не бійтесь його ревіння. Якщо попадаєте з коней, він вас задерє. І не заважайте мені.

Боран ще не договорив, як з хащі вийшов ведмідь і заревів. Проте Боран не розгубився. Але цього разу ведмідь не злякався батира й кинувся на нього. Боран зіскочив з коня і пішов на ведмедя. Вони зчепилися. Й коли ведмідь вже хотів покласти свої лапи на плечі Борана, батир схопив ведмедя однією рукою за горло, а другою вдарив його по голові. Удар був таким сильним, що голова відразу розлетілась на шматки.

Так вони позбулися першої небезпеки, яка зустрілась на шляху. Прошло чотирнадцять днів. На п'ятнадцятий день почали вже виходити на другий берег, як раптом на шляху – хащі. Боран сказав джигітам:

– Я чув, що тут збирається нечиста сила. Нам треба зупинитися, нагодувати коней, не знімаючи з них сідел, і раненько виїхати в дорогу. Доки не настала ніч, перевірте свою зброю і будьте готові до всього.

Сказав так Боран і приліг. Дев'ять джигітів також прилягли, а десятий взявся готувати обід. Він розвів вогнище – дим пішов на нього. Він здивувався: «Чому дим йде в мій бік?» Підняв джигіт голову, бачить: навпроти нього сидить страшне волохате чудовисько. Джигіт крикнув і розбудив товаришів. Усі вони притислись до Борана. Те ж саме зробило волохате чудовисько. Воно було не одне, позаду нього сиділи такі ж чудовиська. Це були жезтирнакі. Уся їхня сила була в руках. Пальці на них, як кігті орла. Тіло все покрите густою вовною.

Боран попросив своїх джигітів сісти – і чудовисько посадило своїх. Боран не знав, що робити далі, чудовисько повторювало все, що робив він. Батир вирішив схитрувати. Він підійшов до вогнища і додав вогню. Чудовисько повторило. Боран підійшов до мішка з провізією, витяг кусок баранячого сала і насадив його на палку. Ніж сховав у мішок, підійшов до вогнища й почав розтоплювати сало. І коли воно розтопилось, Боран взявся розмазувати його по голому тілу. Потім кинув жезтирнакі палку, обняв вогонь і сказав: «Йди, батире, поміряємося силами».

Чудовисько зробило те ж саме. Як тільки воно підійшло до вогню, сало загорілось і полум'я охопило все волохате тіло чудовиська. Жезтирнакі кинувся до своїх. Полум'я перекинулось на них. Всі страховиська побігли в очерет – очерет загорівся.

Жезтирнакі стали гасити вогонь водою. Дим накривав їх. Одне з чудовиськ, втікаючи, крикнуло: «Почекай, Боране, ми ще зустрінемось!»

Боран скористався метушнею, скочив на коня і разом зі своїми джигітами швидко поскакав від того місця, а вогонь розгорівся ще сильніше. Їхали вони спокійно цілий день. До вечора вогонь ущух, дим розвіявся. Джигіти радісно проговорили:

– Здається, легко ми їх позбулися!

– Зарано радіти, – сказав Боран. – Адже ви чули, що сказав один із них. Значить, вони нас не залишили. Упораються з вогнем і будуть наздоганяти. І чим закінчиться ця зустріч для нас – невідомо.

Ось дим зовсім розвіявся, і вони побачили пилюку. За ними гналися чудовиська.

– Тепер вони нас наздоженуть, – сказав Боран. – Якщо вони прийдуть сюди, ви не заважайте мені з ними боротися, тікайте. Я не ображусь.

Джигіти почали заперечувати Борану і казати, що вони перший раз злякалися, бо були сонні й не розібрались, в чому справа. Їх десять, і вони можуть встояти проти десяти.

Так вони їхали і сперечалися. І раптом помітили наближення чудовиськ. Джигіти забули про свою хоробрість і вирішили послухати порад Борана. Вони поїхали вперед, залишивши батира одного. Боран повернув коня на схід і став чекати. Джигіти під вечір добрались до високого узгір'я і дивилися з вишини. Вони плакали: «Якщо Боран загине, не бачити нам вітчизни!» Потім помітили на дорозі щось чорне. Одні говорили що це Боран, інші – чудовиська. Недарма в народі кажуть, що боягузові все двоїться.

Аж ось один з них вигукнув:

– Так це ж наш Боран!

Підїхав Боран. Всі були дуже раді його бачити. Батир змінився в обличчі: блідий, очі позападали. Він і його кінь були в крові. Коли джигіти обступили Борана, він сказав:

– Ворогів ми спекались. Чи є тут вода? Треба переночувати, напоїти коней, відпочити і завтра – в дорогу.

Боран зліз із коня, підклав сідло під голову й заснув богатирським сном. Джигіти від хвилювання не могли заснути, і всю ніч просиділи біля вогнища, готуючи обід Борану.

Уранці вони прибули до ногайців. Свати не могли встояти перед батиром. Вони робили все, що він їм наказував. І спорядивши наречену Каскарау, вони шанобливо провели гостей.

На зворотному шляху джигіти побачили загиблих жезтирнакі, яких перебив Боран. Їх було понад шістдесят...

* * *

Донька візира

Жив собі хан. Він багато чув про жіночу зраду, тому боявся одружуватися. Кожні три дні він брав дівчину, а потім убивав її. Дійшла черга і до доньки одного візира. Цей візир прийшов додому і почав плакати. Донька запитала його:

– Чому ти плачеш?

Розповів батько, що на неї чекає смерть. Донька й говорить:

– Не плач! Бог дасть, я або помру, або захищу всіх дівчат від хана.

Візир відвів свою доньку до хана. З самого початку дівчина почала розповідати ханові всілякі цікаві історії. Хан протягом тридцяти днів все слухав і не чіпав дівчини. Народ зрадів: вбивства припинились.

Якось одного разу хан сказав доньці візира:

– Я поїду на полювання і повернусь через рік. А ти за цей час народи мені сина, схожого на мене. Кобила моя повинна принести лоша, схоже на мого чорного жеребця.

Коли хан поїхав, донька візира покликала батька й розповіла йому про все. Батько заплакав. Але дівчина заспокоїла його й сказала, що й вона змушена йти в похід. Зібрала ханша велику кількість слуганок, перевдягла їх в чоловіче вбрання, а сама одягла ханське плаття. І поїхали слідом за ханом. Зустрілись вони з ним на полюванні. Її люди виявились кращими мисливцями-стрілками, ніж у самого хана.

Хан запитав їх:

– Хто ви такі?

Вони сказали, що син їхнього хана приїхав на полювання. Хан познайомився з молодим чоловіком. Дівчина-син запросила хана в гості. Вона пригощала його, розмовляла з ним. Потім вони почали грати в шахи. Дівчина-син обіграла хана: виграла в нього золото, срібло й чорного жеребця. Все це вона відправила до свого батька, наказавши, щоб він пустив чорного жеребця в табун. Сама ж залишилась на полюванні.

Одного разу вона сказала ханові:

– Ви мені дуже сподобались. У мене є сестра, яку я не хочу ні за кого віддавати заміж. Я познайомлю вас з нею.

Хан погодився. Поставили намет. Дівчина, переодягнена в жіноче плаття, прийшла до хана. Хан відразу закохався в неї. Він не хотів її відпускати, але вона не залишалась надовго. Так повторювалось декілька днів. Коли дівчина йшла від хана, переодягалась в чоловіче вбрання і йшла на полювання.

Через деякий час вона повернула ханові золото, срібло й чорного жеребця.

– Мені, – сказала вона, – нічого цього не треба!..

Тоді хан став просити ханського сина видати за нього заміж свою сестру, але той відмовив, мотивуючи тим, що він дав собі слово не видавати її заміж ні за кого.

Хан умовляв ханського сина привести з собою сестру, коли він прийде до нього в гості. Той пообіцяв.

Дівчина повернулась додому раніше хана. Пройшло кілька днів, вона народила сина, а чорна кобила принесла лоша.

Прийшла звістка, що хан повертається. Донька візира зустріла його. Хан запитав у неї, чи виконала вона його наказ.

– Так!.. – відповіла.

Вона попросила привести лоша – його було не відрізнити від чорного жеребця, на якому хан приїхав. Попросила принести свого сина – він був схожий на хана. Не повірив хан. Розгнівався, що донька візира обдурила його.

А ханша запитала:

– Коли ви були в степу на полюванні, чи не зустрічались там з сином сусіднього хана?

– Зустрічався, – сказав хан, – і разом полювали.

– Чи не вигравав він вашого чорного жеребця? – вела далі донька візира.

– Вигравав.

– А чи не знайомив він вас зі своєю сестрою? – запитала молодиця.

– Так, і це було, – сказав хан.

Тоді донька візира сказала:

– Ханський син, з яким ви познайомились, – я; його сестра теж була я.

А хан сказав їй на це:

– Такої дурної жінки, як ти, я ще не бачив! Невже ти хочеш обдурити мене? Йди звідси!..

Донька візира вийшла, перевдягнулася в той чоловічий одяг, в якому вона була на полюванні й бачилась з ханом, а також перевдягла в чоловічий одяг людей, з якими їздила на полювання, і послала сказати ханові, що приїхав його друг. Хан вийшов назустріч і привітався. Розповів гостеві про свою пригоду:

– Уявляєш, жінка хоче обдурити мене і придумує різні небилиці.

І він розповів своєму другові про все, що з ним трапилось під час його приїзду додому.

Гість на це сказав ханові:

– Так я ж і є та жінка.

Тут дочка візира зняла свій чоловічий одяг. Хан дуже здивувався, признався у своїй дурості і одружився з нею.

* * *

Золотий ніж

У давнину жив один купець. У нього був син. Якось одного разу зібрався купець їхати в місто на базар. Син попросив батька купити для нього золотий ніж. Батько пообіцяв виконати прохання сина. Приїхав купець у місто, знайшов найкращого майстра і замовив йому золотий ніж. Скоро ніж був готовий. Купець взяв його, а владнавши всі свої справи, поїхав додому. По дорозі на нього напали сорок розбійників. Вони вбили купця й забрали всі його речі. А коли почали ділити награване, виникла суперечка через ніж. Ніж всім сподобався, й ніхто не хотів поступитися. Довго вони сперечались і, нарешті, один з розбійників сказав:

– Чому ми будемо сперечатися через якийсь ніж, по ньому нас можуть знайти. Залишимо його в грудях убитого.

Усі з цим погодились. Увіткнули золотий ніж в груди убитого купця і розійшлись по домівках.

Сумна звістка дійшла до сина. Він відразу вирушив на пошуки батька і через деякий час знайшов його. Витяг ніж з грудей батька і поховав його.

Через два роки син купця став бідним і зайнявся землеробством. У цей час в аул приїхав намісник хана. Він колись був знайомий із купцем і вирішив провідати друга, запитати про його здоров'я. В аулі розповіли, що купця не стало два роки тому, син його живе дуже бідно, займається землеробством. Гість забажав побачити сина свого друга. Той тепло прийняв намісника, зарівав барана. Вони довго розмовляли. Вранці гість почав збиратися додому. Син купця згадав про золотий ніж і сказав гостю:

– У мене є золотий ніж. Я хочу його подарувати вам на пам'ять про батька.

І він дістав ніж. Гість уважно оглянув ніж і сказав:

– Дам тобі три поради: перша – ніколи не розповідай своїх таємниць дружині; друга – ніколи ні з ким не сперечайся; третя – нікому не показуй цього ножа.

Син купця пообіцяв пам'ятати ці поради і виконувати їх.

Гість поїхав. А син купця пішов на баштан подивитись, як ростуть кавуни. Він побачив багато кавунів. На кожному стеблі росло по два кавуни, що, за народними прикметами, вважалося дурним провіщенням. Щоб попередити біду, треба, за звичаєм, принести в жертву барана і його м'ясом пригостити сусідів.

Повернувся син купця додому, розповів про все дружині і зібрався на базар за бараном. Але жінка зупинила його:

– Не спіши на базар, встигнеш!..

Дружина давно була знайома з одним чоловіком. Вона таємно зустрічалася з ним. І про все розказала йому: і про кавуни, і про базар, і про барана.

– Коли чоловік з'явиться на базарі, – сказала вона, – ти запитай його, за чим він прийшов? І коли він розкаже про все, ти скажи йому: «Хіба у такого господаря можуть рости кавуни попарно?» Тоді він тобі відповість: якщо в нього вирости кавуни попарно, то ти віддаси йому свою дружину. А ти на це скажи: а якщо не попарно, то ти свою.

Після такої змови чоловік подався на базар. Там він зустрів сина купця і запитав його, навіщо він приїхав на базар?

– Хочу купити барана, – сказав син купця.

– Навіщо тобі баран?

– У мене вирости кавуни попарно, і я хочу принести в жертву барана і пригостити сусідів, – сказав син купця.

– Хіба в такого господаря можуть рости кавуни попарно? – ніби здивувався чоловік.

– Ходімо подивимось, – сказав син купця. – Якщо в мене кавуни вирости попарно, то ти віддаєш мені свою дружину. Якщо ні, то я тобі – свою.

Той погодився, і вони пішли на баштан. А коли прийшли, то побачили – на кожній стеблині росло тільки по одному кавуну. Й довелося сину купця віддати свою дружину. Вона, звичайно, була задоволена. Це вона, тим часом, зрізала по одному кавуну.

Ще гірше став жити син купця. Згадав він про друга свого батька і пішов до нього за порадою. Прийшов, розповів про всі вчинки дружини і про своє нещастя. Той порадив привести додому дружину силою і подати скаргу ханові.

– Хан пошле тебе до мене, а я придумаю, як зробити краще, – сказав він.

Так син купця й зробив: привів свою дружину в аул і подав скаргу ханові. Скарга потрапила до того намісника, котрий давав йому поради.

Намісник сказав:

– Я увіткну кілок, і хто перший добіжить до нього й висмикне, того й дружина.

А сину купця сказав, щоб він не поспішав, і коли його супротивник підбіжить до кілка, хай той обніме свою дружину.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.